

Weg met Europa!

Dirk Van Evercooren

Medewerker bij de economische studiedienst van het ABWV

'Europa' roept meestal de volgende reacties op: "Europa is alleen maar de oorzaak van sociale afbraak en bemoeienissen", ofwel: "Dit Europa is het onze niet, maar er is geen andere uitweg dan méér Europa". De eerste reactie vinden we o.a. terug bij Franse vissers, Antwerpse scheepsherstellers en Franse (ex-)werknemers van Hoover. De tweede reactie is die van vele politieke partijen, waaronder de SP.

Nog niet zo lang geleden schreef ikzelf nog dat "het natuurlijke niveau voor socialisten om een economische (relance-)politiek te voeren het Europese niveau is" [1]. Nu zou ik hierover op zijn minst iets genuanceerder zijn. 'Europa' heeft in mijn ogen namelijk bewezen dat het die rol niet kan en/of wil spelen.

Wat Europa er totnogtoe van terecht bracht op vlak van economisch beleid is allesbehalve indrukwekkend. Sinds de inwerkingtreding van het Verdrag van Maastricht is een schuchtere aanzet tot een industrieel beleid mogelijk, maar dat beperkt zich tot een onderonsje met de grote industriële lobby's (de 'haute industrie'). Dat geldt in de eerste plaats voor de Duitse industrie, die via de geplande infrastructuurinvesteringen haar bevoorrechte positie t.o.v. de Centraaleuropese markten hoopt te consolideren.

Eigenlijk speelde Europa slechts één joker uit het mededingingsbeleid. Dankzij het garanderen van concurrentie zouden alle scheefgroeiingen, excessen en rigiditeiten die de Europese lidstaten metertijd in hun economieën zagen ontstaan of zelf inbouwden, verdwijnen. Wat zou overblijven is een efficiënte, produktieve en innovatieve industriële sector, ondersteund door performante diensten en profiterend van een uitgekiende infrastructuur. De realiteit is helemaal anders. Het wordt dan ook tijd dat we de plaats van België in Europa opnieuw evalueren en er -pragmatische-conclusies uit trekken.

België: het mooiste land ter wereld

België kampt met een aantal problemen die zich in heel Europa manifesteren. De werkloosheid is een van de belangrijkste daarvan. Centraal in elk sociaal-economisch beleid moet dan ook het tewerkstellingsprobleem staan. Nochtans is er in ons land een ander probleem dat eerst opgelost moet raken: de toestand van de openbare financiën. Zonder een duurzame en rechtvaardige oplossing voor dat probleem zullen we er immers nooit in slagen het maatschappelijk veel belangrijkere werkloosheidsprobleem aan te pakken. Betekent dat dan dat er geen alternatief is voor het harde, langdurige saneringsbeleid? Wat alleszins duidelijk moet zijn, is dat de huidige strategie van sanering in een context van onvoldoende groei een nefaste en hopeloze aanpak is. Het leidt immers tot een vicieuze cirkel: lage groei betekent tegenvallende overheidsontvangsten, die meer sanering opleggen, waardoor de groei gedrukt wordt, waardoor...

Waarom België op het ogenblik dus meer dan ooit nood heeft, is groei. Niet omdat die groei een significante en duurzame tewerkstelling zal garanderen die de werkloosheid kan terugdringen, maar gewoon omdat het de enige manier is om uit de neerwaartse spiraal te raken die de Maastrichtse logica ons opdringt.

Substral?

Hoe komen we aan die groei? Al drie Europese toppen lang richten we onze blik hoopvol op het Europese niveau, zonder enig concreet resultaat. Het relance-initiatief van Edinburgh leek een stap in de goede richting, maar stuit op dit ogenblik op politieke onwil (in verscheidene landen is de beslissing om een Europees investeringsfonds op te richten nog niet geratificeerd!), aanslepende administratieve procedures en bureaucratistische problemen. Het wordt stilaan over-

duidelijk dat de Europese Investeringsbank -gebonden aan de bepalingen van het Europees Verdrag- niet in staat is op een efficiënte manier de rol te spelen die ze toegewezen kreeg. Ondertussen geven noch de politieke verantwoordelijken in de lidstaten, noch de bedrijven er zich rekenschap van dat nog 3,5 miljard ecu op projecten liggen te wachten.

Ondertussen heeft de Bundesbank in homeopathische dosissen de rentedaling ingezet waarop Europa sinds meer dan een jaar wachtte. De economieën van de EU-lidstaten hebben in de laatste maanden allemaal een stabilisering van de conjunctuur laten optekenen; zij het op een bedroevend laag peil. Die twee elementen zijn voor de orthodoxe economen echter voldoende om te roepen dat elke relance-politiek nu uit den boze is omdat ze de "spontaan" aantrekkende conjunctuur zou "oververhitten".

Dat argument snijdt geen hout. Het is slechts een gevolg van misbegrepen prioriteiten. Sinds geruime tijd zijn centrale bankiers en establishment-economen uitsluitend gefixeerd op de inflatie. Alle andere doelstellingen worden daaraan ondergeschikt gemaakt. Galbraith zei hierover: "De inflatie bestaat in de verbeelding van de monetaire beleidsvoerders [...]. In de moderne economie zijn de politieke krachten die strijden tegen inflatie enorm, veel sterker dan deze die tegen de werkloosheid vechten" [2].

De orthodoxe economen slaan de bal mis. Ten eerste zal de huidige groei geen aanleiding geven tot een verontrustende oververhitting. De bezettingsgraden van het industrieel productie-apparaat maken dat duidelijk. Voor de nijverheid in zijn geheel lag in september '93 de benuttingsgraad op 75%, terwijl sectoren die sterk van een relance zouden profiteren -metaal, machinebouw, vervoermateriaal- alle rond de 70% zitten. De hevige concurrentie die op dit ogenblik niet alleen de producenten, maar ook een groot deel van de distributiesector in zijn greep houdt, is een bijkomend element dat oververhitting en dus de inflatie zal afremmen.

Ten tweede is de huidige opleving niet het resultaat van de daling van de Duitse, dus ook Europese, rentevoeten. Zoals hoger gezegd hebben de bedrijven voldoende productiecapaciteit

om aan de stagnerende vraag te voldoen, zodat ze niet veel investeren en dus ook geen goedkope financiering nodig hebben. Vermits de binnenlandse vraag op dit ogenblik weinig soelaas biedt, zal de economische heropleving een zaak van buitenlands gerichte groei moeten worden. De voorstanders van een competitiviteitsbenadering -die zich in de praktijk altijd tot een (loon)-kostenbenadering reduceert- worden zo in hun gelijk gesterkt. Het Globaal Plan zal de Belgische groei niet ondersteunen omdat het op korte termijn een groei-remmende en op middellange termijn een neutrale invloed heeft, aldus het Planbureau [3]. Voor de overheid -die momenteel een recordbedrag aan korte termijn-schulden heeft uitstaan- levert de Buba-rentepolitiek met mondjesmaat meer ademruimte op.

Echte en valse remedies

De lagere rente werd zo langzamerhand als wondermiddel voor elk economisch probleem naar voor geschoven. Nochtans is het rentewapen als relance-instrument hopeloos beperkt. Ik citeer opnieuw Galbraith: "Je kan aan een touwtje trekken om de kar af te remmen, maar aan het touwtje duwen zal weinig helpen als je de kar opnieuw in beweging wil zetten". Zo beheersen de centrale banken enkel de korte termijn-rente. Een daling ervan betekent echter geenszins dat de lange termijn-rente eveneens daalt, integendeel. De financiële markten kunnen de daling van de korte termijn-rente interpreteren als een signaal dat de inflatie zal stijgen (omdat ze er een verslapping van de aandacht voor het anti-inflatiebeleid achter zoeken, hetgeen geacht wordt de intrest op lange termijn te doen stijgen). De daling van de korte termijn-rente verlicht weliswaar de kosten van het bedrijfsleven, maar zij zullen enkel meer investeren als er stijgende vraagvooruitzichten zijn.

De gezinnen hebben weinig aan een daling van de korte termijn-rente omdat ze alleen lange termijn-schulden hebben (aankopen op afbetaling uitgezonderd). De rentedaling zal een aantal mensen in staat stellen meer te consumeren en te investeren in duurzame consumptiegoederen. Aan de andere kant mag niet uit het oog verloren worden dat voor veel mensen een belangrijk

deel van hun besteedbare inkomen uit intresten voortspruit. Die bevolkingscategorieën -gegoede gepensioneerden bv.- zullen hun consumptie dus terugschroeven op het moment dat de rente zakt, en zo het stimulerings-effect geheel of gedeeltelijk neutraliseren.

Belangrijker nog is de overweging dat de loontrekkenden door de werkloosheid in grote inkomensonzekerheid blijven. De dalende rente zal allesbehalve voldoende zijn om die mensen bv. de beslissing te laten nemen om te gaan bouwen. De indicator van het Belgische consumentenvertrouwen staat op een historisch dieptepunt van -30 t.o.v. -21 begin '93.

In zulke omstandigheden kan het vasthouden aan het huidige saneringsbeleid enkel de prille groei in de kiem smoren. Omdat die groei momenteel onvoldoende is om de fundamentele problemen inzake werkloosheid en financiering van de sociale zekerheid op te lossen, zijn er dus groei-ondersteunende initiatieven nodig.

Eenzaam Belgenland

Wie zit er eigenlijk op die Europese relance te wachten? Zeker Duitsland niet. Duitsland volgt alleen met argusogen het peil van de geldhoeveelheid, dat als inflatievoorspeller beschouwd wordt. De Duitse inflatiefobie maakt dat elke (vermeende) potentiële bron van stijgende prijzen met afschuw bekeken wordt. Liever geen relance dus voor de Duitse politici -de mening van de werkloze 'Ossies' wordt niet gevraagd. De Engelsen dan? Zij hebben hun relance al, dankzij het gemak waarmee ze in het begin van vorig jaar hun -nochtans prille- engagement in het Europese muntstelsel weer opzegden en terugkeerden naar een strategie van competitieve devaluaties. Door de waardevermindering van het pond na de allereerste aanvallen op het EMS konden zij de prijscompetitiviteit van de Britse industrie opkrikken, terwijl de Europese economische recessie de nadelen van die monetaire strategie (zoals stijgende inflatie door duurdere invoer) mooi binnen de perken hield. Hetzelfde geldt trouwens voor de andere landen die devalueerden of zoals de Britten het EMS verlieten. Ondertussen deden de competitieve devaluaties een duik in het zakje om de recessie in de ove-

rige landen van het EMS (België, Duitsland, Frankrijk, Nederland) te bestendigen. De Nederlanders ten slotte? Die lopen nog liever een elfstedentocht op hun sokken dan de band met de Duitse orthodoxie op te geven, ongeacht de prijs die ze daarvoor moeten betalen. Nochtans wegen de landen die normaal tot de harde kern van monetaire Europa gerekend worden (de Benelux en Frankrijk) samen zwaarder dan Duitsland, en kunnen ze dus -mits een gecoördineerd beleid- het anker van het EMS vormen in plaats van de Deutschmark.

Blijven over als vragende partij voor een Europese relance: België en Frankrijk. Omdat het débâcle van de relance onder de eerste socialistische regering de Fransen nog te vers in het geheugen ligt, schijnt Balladur echter vastbesloten het te rooien met de schamele middelen die hem ter beschikking staan. De Belgen -we hebben nu eenmaal de reputatie goede Europeanen te zijn- zitten dus vrijwel alleen in het bootje. Ondertussen laten we ons volstrekt arbitraire normen en tijdschema's opleggen, saneren we onze tewerkgestelden naar de werkloosheid om ze vervolgens -sanering oblige- met behulp van artikel 80 van de dop te gooien, verkopen we de overheidsbedrijven op zoek naar een snelle verlichting van het begrotingstekort, en slinken de fiscale overheidsinkomsten onder druk van de fiscale concurrentie tot het niveau van de laagste aanslagvoet voor inkomsten uit kapitaal of verdwijnen ze via BTW-carroussels.

Een ander voorbeeld van de Europese onmacht vinden we in de gebeurtenissen rond het EMS. Na de monetaire stormen van juli en augustus vorig jaar [4] gingen stemmen op om het EMS, en dus meteen de Europese Economische en Monetaire Unie (EMU), maar meteen te vergeten. Op de top van Brussel eind vorig jaar werd aan de hele zaak geen woord vuil gemaakt.

Terugplooiën

Dat het huidige Europa het onze niet is, wordt algemeen toegegeven. Over wat eraan moet veranderen, bestaat vrijwel volledige unanimitie (althans onder Belgische socialistten): meer sociale regelgeving, meer democratie, meer fiscale harmonisatie. Door de liberale sociaal-eco-

nomische logica te slikken, zijn we ondertussen ons maatschappijmodel aan het uithollen, maar dat wordt niet vermeld. Dat is allerminst de schuld van Europa. Europa is slechts het niveau waarachter de nationale beleidsvoerders zich verschuilen. De meeste landen voeren reeds geruime tijd een beleid dat gericht is op de nationale prioriteiten. Die feitelijke hernationalisering van de economische politiek gaat ten koste van de Europese samenwerking. Iedereen is eenvoudigweg bezig zich optimaal te positioneren t.o.v. zijn directe concurrenten. Als, zoals de *Gazet van Antwerpen* beweerde, Dehaene tijdens het Europees voorzitterschap (dat samenviel met de economisch slechtste 6 maanden van de na-oorlogse periode) "het onderste uit de kan haalde", dan vergist Europa zich fundamenteel van kan. In die omstandigheden wordt het voor de Belgen onmogelijk om de beste Europeanen te blijven. Een herbronning zoals die onlangs in de *Wall Street Journal* bepleit werd ("het centrale idee van het Verdrag van Rome is de vermindering van de staatsinmenging in de handel"), weerspiegelt de houding van het VK in de EU, die er momenteel alleen op gericht is zoveel mogelijk te blokkeren. Wat baat het in zulke context het goede Europese voorbeeld te zijn?

De huidige situatie is niet langer te dulden, noch vanuit een sociale benadering, noch vanuit een economische analyse. Niet minder dan het voortbestaan van ons samenlevingsmodel -waaraan de Europese politici zo graag lippendienst bewijzen- staat op het spel. Het zal binnenkort geen zaak meer zijn van 'goede' en 'slechte' Europeanen. Om een volledige afgang te voorkomen zal België gedwongen zijn het Europese niveau te laten voor wat het is. Wij zullen gedwongen zijn de schaarse sociaal-economische middelen waarover we nog beschikken en die we op

korte termijn kunnen betalen, in te zetten. Wat ons overblijft, is een devaluatie van de frank. Dat zal op korte termijn een gevoelige verbetering van de prijscompetitiviteit van onze exporteurs opleveren. Dat zou de schuchtere exportgeleide groei die zich op het ogenblik aandient tot een significant niveau brengen. Dat zou ademruimte scheppen voor een duurzame en sociaal aanvaardbare sanering van de publieke financiën.

Dit artikel illustreert hoe de wil om het Maastricht-peleton te vervoegen tot nationalistische beleidsvoering leidt, met alle gevolgen van dien wat betreft de coherentie met en het imago bij de andere Europese lidstaten, de internationale gemeenschap en de internationale financiële markten. Datgene waarvoor we jarenlang gepleit hebben, is en blijft de beste oplossing. Maar als we die Europese oplossing niet kunnen afdwingen, moeten we terugvallen op de niet-optimale, maar op Belgisch vlak haalbare oplossing van een muntdevaluatie.

De auteur is Luc Voets dank verschuldigd voor de constructieve kritiek op een vroegere versie van dit artikel, maar blijft uiteraard alleen verantwoordelijk voor de inhoud.

- [1] Van Evercooren, D., Het Europees economisch eenrichtingsdenken. In: *Socialistische Standpunten*, jg. 38/1991, nr. 3, blz. 47-56.
- [2] Interview met J.K. Galbraith in *Le Monde Economique*, 29 maart 1994.
- [3] In de op 1 april voorgestelde middellange termijn-projectie stelt het Planbureau verder: "Een van de gevaren verbonden aan de huidige Europese strategie inzake economisch beleid: de loonmatiging en inkrimping van de (overheids-)tekorten zouden, indien zij niet gepaard gaat met de relancemaatregelen van het Witboek en met een belangrijke vermindering van de verplichte afhoudingen op de arbeid, [...] aanleiding kunnen geven tot een scenario van een op korte termijn te traag en op lange termijn onvoldoende herstel om de werkloosheid te doen dalen" (blz. 6).
- [4] Zie ook Verwilt, H., Muntspeculatie en de monetaire eenwording. In: *Socialistische Standpunten*, jg. 40/1993, nr. 2, blz. 29-35.